

14.4.2016

Dnro 1889/4/15

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Håkan Stoor

LÄÄKÄRI EI SAANUT ILMOITTA A TOISEN LÄÄKÄRIN TERVEYDENTILASTA TÄMÄN ESIMIEHELLE

1
KANTELU

A (jälj. kantelija tai potilas) arvosteli 31.3.2015 päivätyssä kirjeessään B:n kuntayhtymän psykiatrian erikoislääkäri C:n menettelyä. Kantelija pyytää tutkimaan menettelikö erikoislääkäri C lainmukaisesti kertoessaan kantelijan terveydentilasta hänen esimiehelle.

3
RATKAISU

3.2
Arviointi

Lääkärin salassapitovelvollisuudesta säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (potilaslaki) 13 §:ssä:

Potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassapidettäviä.

Terveysdenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Jos potilaalla ei ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, tietoja saa antaa hänen laillisen edustajansa kirjallisella suostumuksella. Sivullisella tarkoitetaan tässä laissa muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä. Salassapitovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeen.

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, saadaan antaa:

- 1) potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty;
- 2) potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi tarpeellisia tietoja toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle [...] potilaan tai hänen laillisen edustajansa suullisen suostumuksen tai asiayhteydestä muuten ilmenevän suostumuksen mukaisesti;

3) potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi tai toteuttamiseksi välttämättömiä tietoja toiselle suomalaiselle tai ulkomaiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle, jos potilaalla ei ole mielenterveydenhäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä eikä hänellä ole laillista edustajaa, taikka jos suostumusta ei voida saada potilaan tajuttomuuden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi;

4) tajuttomuuden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi hoidettavana olevan potilaan lähiomaiselle [...].

5) kuolleen henkilön elinaikana annettua terveyden- ja sairaanhoitoa koskevia tietoja [...]. Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö saa salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos henkilö tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

On selvää, että D:n terveyskeskuksen ylilääkäri, A:n esimies, oli edellä mainitun säännöksen 2 momentissa tarkoitettu sivullinen, jolle C ei ole saanut luovuttaa kantelijaa koskevia potilastietoja ilman erityistä laissa säädettyä perustetta.

Säännöksen 3 momentin 3 kohdan mukaan tietojen antaminen toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle potilaan mielenterveyden häiriön perusteella saattaa olla sallittua hänen hoitonsa järjestämiseksi. Samaan tarkoitukseen tietoja saadaan antaa myös - - - mielenterveyslain 9 b §:n nojalla. Tietojen antamisen tarkoituksena tulee kuitenkin olla hoidon järjestäminen. C yhteydenoton tarkoituksena oli kantelijan potilaiden turvallisuuden varmistaminen.

Hallinnossa sovellettavan tarkoitussidonnaisuusperiaatteen mukaan, josta säädetään hallintolain 6 §:ssä, viranomaisen ei saa käyttää toimivaltaansa muuhun tarkoitukseen kuin siihen, joka ilmenee kulloinkin sovellettavasta laista. Salassapitovelvollisuudesta säädettyjä poikkeuksia tulisi lisäksi yleisten tulkintaoppien mukaan tulkita ahtaasti. Tämän vuoksi katson, että tietojen antaminen D:n terveyskeskukseen ei ole ollut sallittua potilas- tai mielenterveyslain mukaan.

Sen sijaan tietojen luovuttamisesta potilasturvallisuuden varmistamiseksi säädetään sosiaali- ja terveystalouden lupa- ja valvontavirastosta (Valvira) annetun lain 6 §:ssä:

Valtion ja kunnan viranomaisen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, potilasvahinkolautakunta, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, huoltotoimintaa tai sairaanhoitotoimintaa harjoittava yhteisö tai laitos, yksityisten sosiaalipalvelujen tuottaja sekä apteekki ovat velvollisia pyynnöstä antamaan maksutta virastolle 2 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot ja selvitykset sen estämättä, mitä salassapitovelvollisuudesta säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettulla viranomaisella, yhteisöllä ja laitoksella sekä apteekilla on salassapitosäännösten estämättä oikeus ilman viraston pyyntöäkin ilmoittaa sille seikasta, joka voi vaarantaa asiakas- tai potilasturvallisuutta, elinympäristön tai väestön terveellisyttä tai turvallisuutta taikka joka voi vaikuttaa valvottavan toiminnanharjoittajan luotettavuusarviointiin.

C olisi siis säännöksen 2 momentin nojalla voinut ilmoittaa huolensa Valviralle, jolla on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain nojalla muun muassa mahdollisuus ryhtyä väliaikaisiin turvaamistoimenpiteisiin (lain 29 §). Selvityksessä korostetaan kuitenkin, että ilmoituksella oli kiire, koska kantelija olisi aloittanut työnsä samana päivänä kello 9, eli tuntia myöhemmin ilmoituksen tekemisestä. Tällöin tulee myös arvioitavaksi, voisiko C:n menettely olla sallittua rikoslaissa säädettyinä pakkotilana.

Pakkotila, josta säädetään rikoslain 4 luvun 5 §:ssä tarkoittaa tilannetta, jossa oikeudellisesti suojatun edun pelastamiseksi välittömästä ja pakottavasta vaarasta joudutaan uhraamaan toinen oikeudellisesti suojattu etu. Pakkotilassa suojataan arvokkaampana pidettävää etua, joten se edellyttää etujen välistä punnintaa. Lisäksi vaaran torjumiseksi suoritettujen teon on oltava kokonaisuutena arvioiden puolustettava.

Pakottavuus viittaa kuitenkin siihen, ettei tilanteesta voi menetellä muulla tavalla. Kuten edellä on käynyt ilmi, C olisi laillisesti voinut kääntyä Valviran puoleen.

Mielestäni C:n olisikin ainakin ensin tullut yrittää ottaa yhteyttä Valviraan, ennen kuin hän mahdollisesti pakkotilan perusteella olisi voinut ottaa yhteyttä kantelijan esimieheen. Kun näin ei ole tapahtunut, katson hänen menettelleen virheellisesti.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen erikoislääkäri C:n menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni. Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestä tiedoksi myös B:n kuntayhtymään.